

ЕФЕКТИВНОСТ И ФУНКЦИОНАЛНОСТ НА УЧЕНИЧЕСКОТО ПОРТФОЛИО В СЪВРЕМЕННОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Ивайло Н. Иванов

ОУ „Васил Априлов”, Варна

Резюме: Познаването на ученическото портфолио като инструмент за обучение и оценяване е практически широко разпространено в образователния процес, тъй като разкрива алтернативни начини за качествено обучение. В съвременното общество информацията е валутата на новото време, а с помощта на разработването на ученическото портфолио се показва доколко ученикът е способен правилно и ефективно да работи с информацията, както и да я оценява критически и интерпретативно. Портфолиото е инструмент за атестиране напредъка и резултатността на ученика, своеобразна обратна връзка за неговите постижения в образователния процес.

Ключови думи: ученическо портфолио, ефективност, прецизност, функционалност, образователно-възпитателен процес

Effectiveness and functionality of the student portfolio in modern education

Ivaylo N. Ivanov

Abstract: Knowledge of the student portfolio as a tool for learning and assessment is practically widespread in the educational process, as it reveals alternative ways of quality learning. In modern society, information is the currency of the new time, and with the help of the development of the student portfolio, it is shown to what extent the student is able to work correctly and effectively with information, as well as to evaluate it critically and interpretively. The portfolio is a strategy for attesting the progress and effectiveness of the student, a kind of feedback on his achievements in the educational process.

Keywords: student portfolio, efficiency, precision, functionality, educational process

УВОД

В XXI век технологичният прогрес се превръща в инструмент за овладяване на информацията. Ученическото портфолио се превръща във важна част от общото представяне на знанията, уменията и компетенциите на ученика в съвременното образователно общество. Това спомага педагозите и учениците да използват ефективно тази нарастваща тенденция в образователно-възпитателния процес. Също така съдейства и за развиване на критическото мислене, тъй като, за да се направи един качествен проект, информацията, която трябва да проучи ученикът, спомага за неговата прецизност, деликатност в подбраното съдържание и усет към важността на споделените знания.

Етимологията на термина портфолио се свързва със съставящите го думи: *порт* – портативен, преносим и *фолио* – лист, сгънат на две. То навлиза в педагогическата литература в резултат на взаимодействието на педагогиката с други науки: изобразително изкуство, фотография, политика, бизнес и т.н.

Разнообразни са схващанията относно определянето същността на портфолиото. Някои автори го определят като метод за натрупване и оценка на индивидуалните постижения на обучаемия. Други изследователи твърдят, че то е колекция, „портфейл” от събрани и подредени ученически творби, доказващи постиженията и развитието на притежателя; трети – като алтернативен начин за оценяване на знанията и компетентностите на учениците. (Миндизова 2014: 111).

Ученическото портфолио е колекция от ученически работи, събрани с течение на времето, за да покажат напредъка, уменията и постиженията на обучаемия за определен период от време. Те могат да бъдат електронни или традиционни и са съобразени с тематичното съдържание на конкретни учебни предмети или образователни проекти.

Портфолиото – инструмент за съвременна комуникация

Портфолиото става все по-често срещано във всички образователни нива. Необходимостта от използването му постепенно нараства, тъй като учителите могат да засилят автономията на учениците чрез размисъл върху собствените им учебни постижения. Ученическото портфолио е инструмент за оценка на учениците, който набляга на доказателствата на процеса на усвояване на нови знания и резултатите от обучението. Разнообразни ученически творби могат да бъдат включени в портфолиото в зависимост от предмета или проекта. Някои често срещани примери включват:

- ✓ есета, стихотворения, разкази и произведения за творческо писане;
- ✓ произведения на изкуството и дизайни: рисунки, картини, графични дизайни и 3D изображения;
- ✓ фотография и видео: фотоесета и кратки филми;
- ✓ музикални и аудиозаписи: композиции и изпълнения.

Портфолиото е инструмент, при който работата, извършена от ученика по време на цикъла на обучение, е интегрирана или обобщена. Това позволява да демонстрира чрез подбор и организиране на доказателства (материали) най-важните аспекти на учебния процес. Позволява както ученикът, така и учителят да признават, ценят и отразяват постепенния прогрес и процесуалност на ученето, постигнато в обучението (Díaz-Barriga et al. 2012: 103–107).

Има три вида портфолио:

- ✓ *структурирано*: учителят предварително определя доказателствата, които трябва да бъдат представени в портфолиото, индивидуално или в екипи;
- ✓ *полуструктурирано*: учителят установява някои от задължителните доказателства, които портфолиото трябва да съдържа, и също така предлага на ученика възможността да добави незадължителни доказателства, които обучаемият счита за подходящи;
- ✓ *свободно*: учителят дава възможност на учениците си да решат доказателствата, които ще представят в портфолиото.

Контекст на използване на портфолиото	Цел на използване
Артистичен свят (дизайн, фотография, литература, театър, архитектура)	Да се покаже извършената работа и най-добрите авторски материали
Професионално	- да се представят личните данни на физическо лице; - акредитация на предишен опит; - търсене на работа; - професионално развитие; - заверка на диплома и други.
Обхват на дейност	- запазване на статистически и икономически данни; - улесняване на вземането на решения; - разбиране за постиженията и напредъка.
Хуманитарни науки	Всички области на хуманитаристиката.

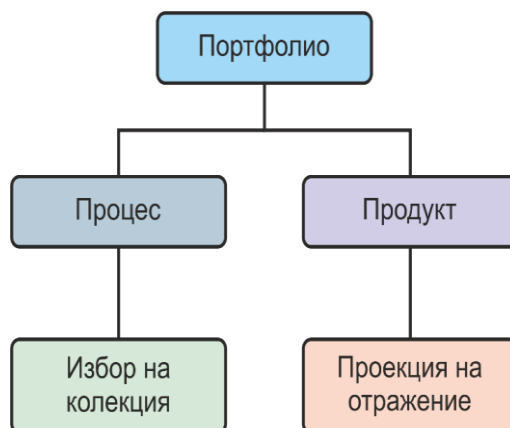
Академична област	Инструмент за обучение и оценка.
-------------------	----------------------------------

Таблица 1. Области на използване на портфолиото

Портфолиото трябва да бъде организирана комбинация от два компонента: процес и продукт.

В процеса на преподаване има различни фактори, които учителят трябва да хармонизира, за да проведе своя час, сред които учебното съдържание, стратегиите за преподаване и формите на оценка, които заедно представляват предизвикателство в образователното пространство. Един от начините за справяне с това предизвикателство е прилагането на стратегии, които показват други уместни аспекти, които се срещат в рамките на процеса. В процеса на обучение пряко влияят върху съдържанието на учебната програма и други фактори, които могат да влошат или подобрят работната атмосфера.

Учителят може да преодолее това предизвикателство с помощта на портфолиото като инструмент за оценка и позволява наблюдение на учебния процес, като си отговаря на въпросите: какво е научил моят ученик? Каква информация за неговото или нейното обучение мога да наблюдавам в доказателствата от портфолиото? (Vigil, A., Rojas, C.

Фигура 1. Портфолио – симбиоза между процес и продукт

Предимства и недостатъци на портфолиото

Традиционно портфолиото се фокусира предимно върху крайни продукти с по-малък акцент върху „пътуването“, довело до тези продукти. Съвременните портфолиа трябва да се стремят да се съсредоточат върху процеса толкова, колкото върху крайните продукти, като дават на преподавателите и другите заинтересовани страни представа за мисловния процес на обучаемия и пътя към обучението.

Предимства от портфолиото за учениците са:

- ✓ осигуряване на визуално представяне на напредъка;
- ✓ подобряване на уменията за саморефлексия и метакогниция;
- ✓ насърчаване на организационни и презентационни умения;
- ✓ насърчаване на чувството за свобода на действие и собственост върху обучение;
- ✓ ценен инструмент за кандидатстване за колеж или в друга образователна институция.

Чрез редовно актуализиране на своето портфолио и ефективно представяне на работата си, учениците са овластени да станат активни участници в своето образование.

Педагозите също могат да извлекат ползи от ученическите портфолия, като те могат да им помогнат да:

- ✓ придобият визуално представяне на разбирането и прогреса на учениците;
- ✓ оценяват работата на учениците и предоставят полезна обратна връзка;
- ✓ проследяване на напредъка на учениците във времето;
- ✓ обмислят своите практики на преподаване и идентифицират области за подобрене;
- ✓ участват в два вида обучение – диференцирано и индивидуализирано.

Включването на ученическите портфолия в образователно-възпитателния процес могат да подобрят възможностите на учениците да демонстрират своите знания и умения. Прегледът на ученическите портфолия дават възможност на учителите да разсъждават върху своите практики на преподаване, което им позволява да идентифицират области за подобрене и да използват работата на учениците като доказателство за техния собствен прогрес, знания, умения и развитие на способностите (Marby 1999).

Като недостатъци на портфолиото се считат, че учениците трябва да запазят и съставят собствената си работа обикновено извън часовете. Мотивирането на учениците да приемат сериозно портфолиото може да бъде трудно. Те може да имат затруднения при изпълнението на задачите при електронното портфолио, а също така и изискванията за съхранение могат да бъдат прекомерни (което е една от причините да не бъдат избрани).

Традиционно или е-портфолио?

Традиционните портфолия се състоят от документи в папка. Електронните или т.нар. „е-портфолия“ се състоят от документи, съхранявани по електронен път. Последните предлагат богати възможности за учене и оценяване с добавеното измерение на технологиите.

Предимства на електронното портфолио:

- ✓ лесен за споделяне с множество читатели едновременно;
- ✓ позволява асинхронна употреба както за ученици, така и за преподаватели;
- ✓ позволява представяне на мултимедийни продукти;
- ✓ предлага стратегии за търсене за лесен достъп до материали;
- ✓ улеснява актуализирането на записи;
- ✓ създаването на навигационни връзки може да помогне на учениците да видят как техните преживявания са взаимосвързани;
- ✓ предоставя на учениците възможност да подобрят, както и да демонстрират своите технологични умения;
- ✓ позволява на преподавателите да поддържат връзка с учениците след дипломирането, ако портфолиото може да стане професионално.

Недостатъци на електронното портфолио:

- ✓ необходимо е време за овладяване на софтуера. Учениците може да нямат достатъчно компютърни умения, за да покажат работата си правилно;
- ✓ преподавателите и учениците може да не са склонни да научат нова софтуерна програма;
- ✓ изисква IT експертиза и поддръжка както за ученици, така и за преподаватели;
- ✓ разходите, свързани с разработването на вътрешна платформа или закупуването на търговски продукт, може да са скъпи;
- ✓ необходими са постоянна подкрепа и обучение;

- ✓ външната аудитория може да няма достъп до патентован софтуер. Собственият софтуер може да попречи на преносимостта;
- ✓ изисква големи количества компютърно пространство.

Оценяването чрез портфолио в началото може да бъде сложен процес за ученика, но е сложен и за учителя (Griffin 1998: 475–483).

1. Първо, те трябва да разберат напълно потенциала на този инструмент и трябва да вземат решения за определяне на аспекти от него, като например дали ще изпълняват част от портфолиото и дали ще включва незадължителни аспекти.
2. След като се разбере системата за оценяване, трябва да се представи на учениците и да се приложи набор от въвеждащи стратегии за това какво е портфолио и какво означава то като инструмент за оценка.

Въведението към този нов инструмент може да се направи по много начини и може да варира в зависимост от спецификата на класа и вида на портфолиото. Една от най-успешните въвеждащи тактики е написването на инструкция от учителя, в която той разяснява основните елементи, които съставляват портфолиото.

По-късно, когато бъде постигнато първоначално усвояване на изискванията за портфолиото от ученика, те трябва да бъдат научени да го структурират, а именно: какви ще бъдат неговите различни части, какво ще представлява в детайли и какви ще бъдат елементите от учебната работа, които ще покажат резултатите и напредъка им.

След като ученическото портфолио започне да се развива, е необходимо да се разработят съпътстващи мерки, за да се реализира ефективно системата за мониторинг на процеса на обучение. Тези мерки спомагат за адекватното и правилно разбиране на целите на портфолиото, както и разгръщането му в цялостен и всеобхватен вид в зависимост от желанията на всеки от учениците, които го изпълняват. По този начин придружаващите мерки, планирани от учителя, ще бъдат множество и ще варират в зависимост от етапа на процеса на разработване на портфолиото.

В края на учебния срок (годината) при провеждането на задълбочен мониторинг се набелязват слабостите и постиженията на обучаемите, които са от важно значение за последващото им развитие.

Инструментите за мониторинг и оценка са основно два: инструменти за визуализация и за диалог. Първите са пряко свързани с определянето на критериите и стандартите за оценка на база на които ще се оценяват компетенциите на обучаемите. Инструментите за диалог дават непрекъсната обратна връзка за работата на ученика през различните етапи на обучение и изграждане на портфолиото (Cole et al. 1995).

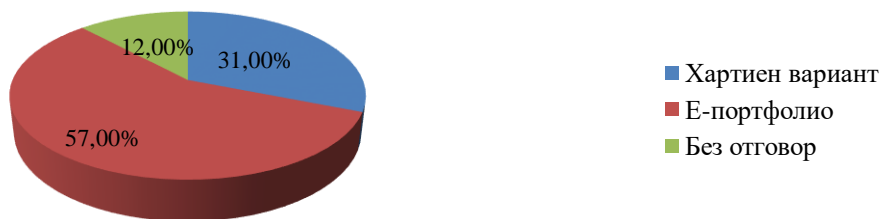
МЕТОДОЛОГИЯ

През учебната 2023-2024 год. е осъществено анкетно проучване, с цел установяване мнението на педагозите за използването на ученическото портфолио в образователно-възпитателния процес. В изследването са взели участие 159 педагогически специалисти, работещи в начални, основни, средни, обединени и професионални училища. Половите характеристики на участниците са 87% жени и 13% мъже.

Фигура 2. Използвате ли ученическо портфолио в образователно-възпитателния процес?

От представените данни в диаграмата (фиг.2) се забелязва, че по-голямата част от респондентите (67%) използват ученическото портфолио в учебна дейност. Педагогическите специалисти, които не желаят да го прилагат в образователния процес са 21%, а на 12% от тях са решили да не отбележат отговора си.

Фигура 3. Какъв вид ученическо портфолио използвате?

Открояващ се висок процент от анкетираните учители – 57% посочват, че използват електронно портфолио в учебния процес. 31% от участниците прилагат в образователно-възпитателния процес хартиен вариант на портфолиото. Една малка част от педагозите отново не са споделили своя отговор. (фиг.3)

Фигура 3. Какви предимства Ви дава използването на ученическото портфолио в образователно-възпитателния процес?

От диаграмата (фиг.4) може да се констатира, че 51% от педагогическите специалисти считат, че портфолиото е функционален инструмент, тъй като дава възможност да се използват рационално ученическите творби, за да се постигнат определени цели. Не малка част от участниците – 44%, посочват че портфолиото им дава бърза и ефективна възможност за оценка на постиженията на техните възпитаници. Учителите не скриват задоволството си, че портфолио им спестява време при откриването на определена ученическа творба, тъй като те са прецизно структурирани и подредени в него.

От представената информация и данни от изследването може да се изведат следните изводи:

- ✓ Педагогическите специалисти използват ученическото портфолио в образователно-възпитателния процес.
- ✓ Във векът на дигитализацията електронното портфолио е предпочитан вариант пред традиционния хартиен.
- ✓ Педагозите определят портфолиото като функционален и ефективен инструмент, тъй като чрез него бързо, точно и адекватно може да се оценят постиженията на учениците.
- ✓ Препоръчва се всички учители да използват ученическото портфолио, тъй като чрез него обучаемите се стимулират да участват пълноценно в образователния процес. Не само педагогическите специалисти, но и самите ученици могат да се уверят до каква степен са покрили изискванията и какъв е техния напредък.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Ученическото портфолио е атестат за работата на ученика през годините, което е сигурен начин за неговото кариерно израстване и представяне. Във формалното образование може да се счита, че появата на алтернативни системи за оценяване като портфолиото произтича от недоволството, което подходите за оценяване по традиционен начин са акумулирали дълго време (Klenowski, 2005). По този начин развитието на тази система в класните стаи е възможност за глобално реструктуриране на образователните практики, наберайки почва за разбиране на ученето и търсейки по-смислена демонстрация на компетенциите на учениците, което също оказва влияние върху оценъчната работа на учители. В този смисъл може да се каже, че прилагането на портфолиото, използвано като инструмент за оценка, е сложен процес, който е довел до неговото развитие.

В обобщение може да се отбележи, че в оценъчната версия на портфолиото, структурната му част е разкрита доста широко, която включва организацията на портфолиото, етапите, които трябва да се следват при изготвянето му, значението и въздействието на тази система за оценка.

Като ефективна и функционална технология портфолиото позволява разгръщането на потенциалните възможности на ученика посредством прилагането на креативни комуникации и личностно-ориентиран подход. По този начин се осъществява база на адаптация, в която всеки един ученик може да разгърне способностите и компетенциите си, които е придобил в условията на образователно-възпитателния процес.

ЛИТЕРАТУРА

Миндизова, Д. (2014). Портфолиото като професионален инструмент за систематизиране и оценяване на педагогическия труд. // Научни трудове РУ, том 53 (11).

Cole, D., Ryan, C., Kick, F. (1995). Portfolios across the curriculum and beyond. Thousand Oaks CA: Corwin Press.

Díaz-Barriga, F., Martínez-Romero, E. et al. (2012). Diseño tecnopedagógico de portafolios electrónicos de aprendizaje: Una experiencia con estudiantes universitarios. Revista Electrónica de Investigación Educativa. 14(2).

Griffin, P. (1998). Outcomes and Profiles: Changes in Teachers' Assessment Practices. *Curriculum Perspectives*. 18(1).

Klenowski, V. (2005). *Desarrollo de portafolios para el aprendizaje y la evaluación*. Madrid: Narcea.

Marby, L. (1999). *Portfolios plus: A critical guide to alternative assessment*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Vigil, A., Rojas, C. (2012). Portafolio. Available from:
https://www.cch.unam.mx/sites/default/files/Evaluacion_con_Portafolio.pdf (viewed 30.01.2024).